

Rezime

Ovaj izvještaj daje procjenu mjera za implementaciju koje su crnogorske vlasti preduzele u vezi sa svim aspektima Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu "Konvencija")

Ovu procjenu je izradila grupa eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) u sastavu Savjeta Evrope. Ova grupa predstavlja nezavisno tijelo za nadzor sprovođenja ljudskih prava sa mandatom da prati sprovođenje Konvencije. Nalazi grupe GREVIO su zasnovani na informacijama dobijenim tokom različitih koraka u okviru postupka prve (osnovne) evaluacije, navedenog u članu 68. Konvencije. Ti koraci uključuju pisane izvještaje (izvještaj države podnesen sa strane crnogorskih vlasti i dopunske informacije dostavljene od strane nekoliko NVO), dijalog na državnom nivou između grupe GREVIO i crnogorskih vlasti o izabranim temama kao i četverodnevnu evaluacijsku posjetu Crnoj Gori. Spisak organa i osoba sa kojima je GREVIO komunicirala može se naći u Aneksima II i III.

U izveštaju se ističe sveukupni napredak kojeg su postigle vlasti u Crnoj Gori u stvaranju zakonodavnog, političkog i institucionalnog okvira za sprječavanje i suzbijanje nasilja nad ženama. GREVIO naročito pozdravlja uvođenje važnih zakona, akcionih planova i strategija koje se bave nekim od oblika nasilja nad ženama, posebno nasilja u porodici. Najistaknutiji primjer je Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, koji je polazna tačka crnogorskog pristupa borbi protiv nasilja u porodici. Zakonom se uvodi prekršajna odgovornost za djelo nasilja u porodici, sa glavnim ciljem da se omogući efikasnije reagovanje državnih organa na nasilje u porodici s obzirom da se mogućnosti obezbjeđene Krivičnim zakonikom smatraju izuzetno nezadovoljavajućim. Izuzetno važna novost je uvođenje, po prvi put, hitnih zaštitnih mjera kao što su zabrana pristupa ili ograničavanje pristupa kao i druga važna prava za žrtve nasilja u porodici, kao što je pravo na pravnu pomoć. Najnovije izmene Krivičnog zakonika u skladu sa Konvencijom, su kriminalizacija (proglašavanje krivičnim djelom) svih oblika nasilja nad ženama, odnosno proganjanje, sakaćenje ženskih genitalija i prinudna sterilizacija.

Dok GREVIO pozdravlja korake ka potpunoj implementaciji Istambulske konvencije, napominje da je najviše pažnje u zakonodavstvu i kreiranju politika fokusirano na nasilje u porodici. Mjere koje se bave ostalim oblicima nasilja nad ženama tek treba da postignu isti nivo sveobuhvatnosti, naročito po pitanjima prisilnog braka, silovanja i proganjanja. Čini se da postoji jako malo ili nimalo preventivnih i zaštitnih mjera za žrtve silovanja i seksualnog nasilja, seksualnog uznemiravanja i prisilnog braka a nema ni specijalizovanih usluga podrške kao što su krizni centri za slučajeve silovanja niti sigurnih kuća za žrtve silovanja i seksualnog nasilja. Izgleda da se slučajevi silovanja izuzetno rijetko prijavljuju zbog društvenog žigosanja žrtava. Iskustva žrtava silovanja sa krivično-pravnim sistemom ukazuju na duboko ukorijenjene društvene stavove koji otežavaju efikasnost sudskih rezultata, što otežava već tešku situaciju okljevanja sa prijavljivanjem. Žrtve silovanja i seksualnih napada u Crnoj Gori najčešće ostaju

usamljene i prepuštene pravosudnom sistemu za koga se pokazalo da nije posebno rodno osjetljiv.

Čini se da stavovi različitih krugova stručnjaka, kao što su službenici zaduženi za sprovođenje zakona, sudije i socijalni radnici uglavnom oslabljuju reakciju na domaće nasilje kao i na sve druge oblike nasilja nad ženama. Uprkos uvođenju standardizovanih procedura kao što je Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i brojnim obukama, izgleda da mnogi profesionalci minimiziraju nasilje čime potkopavaju poverenje žena prema organima vlasti i često pokazuju alarmantni nivo predrasuda prema ženama i njihovim iskustvima sa rodno zasnovanim nasiljem. Čini se da mnogi nisu svjesni dinamike nasilja u porodici i uticaju koji svjedočenje takvom nasilju može imati na djecu. Često pažnja ostaje koncentrisana na očuvanju porodice i mnogi su, čini se, vođeni vlastitim uvjerenjima o ženama žrtvama nasilja u porodici.

Stoga, ovaj izvještaj ukazuje na niz strukturnih problema koji imaju za rezultat nedovoljni nivo sprječavanja i zaštite žrtava domaćeg nasilja. Primjer toga su stavovi prema ženama žrtvama domaćeg nasilja, česti pokušaji umanjivanja ozbiljnosti nasilja, upućivanje na alternativno rješavanje ovih sporova, kašnjenja u rješavanju predmeta porodičnog nasilja i nespремnost za izdavanje naređenja za zaštitne mjere. Generalno, kako pokazuje percepcija među članovima širokog spektra relevantnih stručnjaka, ograničeno je razumevanje rodne prirode nasilja u porodici, za koje se smatra da je izazvano bolestima zavisnosti počinitelaca ili njihovih problema sa mentalnim zdravljem. Programi sa ciljem promjene stavova i uvjerenja počinitelaca porodičnog nasilja u vezi sa rodnim ulogama, ženama i moći, tek treba da se definišu i da postanu važna prekretnica u rješavanju suštinskih razloga zbog kojih muškarci koriste nasilje i kontrolu u svojim intimnim vezama. U vezi percepcije i stavova tradicionalno ukorijenjenih kod javnosti, grupa GREVIO navodi rasprostranjenu potrebu za više dugoročnih i redovnih kampanja za rušenje postojećih tabua oko silovanja i seksanog nasilja ali i kampanja za podizanje svijesti uopšte o oblicima nasilja koje žene u Crnoj Gori, uključujući Romkinje i Egipćanke, trpe od ruku muškaraca. Takođe se poziva i na obnavljanje napora na razvijanju efikasnih mjera za obuku u svim fazama profesionalnog razvoja.

Grupa GREVIO pozdravlja ratifikaciju Istambulske konvencije sa strane Crne Gore i sve uložene napore, ali je takođe utvrdila i niz prioriternih pitanja za crnogorske vlasti koja iziskuju potpuno usklađivanje sa odredbama Konvencije. U smislu gore navedenih razmatranja, ta se pitanja odnose na sledeće potrebe:

- razviti odgovarajuće mogućnosti za finansiranje, kao što su dugoročni grantovi na osnovu transparentnih procedura nabavki kako bi se osigurao održivi nivo finansiranja ženskih nevladinih organizacija koje se bave specijalizovanim uslugama podrške za žene žrtve svih oblika nasilja;
- obezbijediti obavezne i sistematske obuke o različitim manifestacijama nasilja nad ženama i njegovim uzrocima, namijenjenih za sve profesionalne grupe koje dolaze u

kontakt sa žrtvama, posebno za pripadnike organa reda, tužioce, sudije, socijalne radnike, nastavnike i zdravstvene radnike;

- sprovoditi redovne obuke u roku službe, koje će biti obavezne i zasnovane na protokolima i smjernicama za intervenisanje u slučaju svih oblika nasilja nad ženama;
- ubrzati rad na nacionalnom planu za poboljšanje specijalističkih usluga podrške žrtvama nasilja nad ženama i za obezbeđivanje savjetovanja i podrške u celoj zemlji, u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenih Istambulskom konvencijom;
- uvesti krizne centre i sigurne kuće za žrtve silovanja i/ili seksualnog nasilja, u dovoljnom broju i sa stručnim osobljem obučenim za reakciju u delikatnim situacijama;
- uvesti mjere za podizanje svijesti da prisustvovanje prodičnom nasilju štetno utiče na djecu i obezbijediti odgovarajuće resurse za psiho-socijalno savjetovanje te djece ;
- pomoću svih raspoloživih sredstva, kao što su protokoli, promjene u zakonima i obuka profesionalaca, obezbijediti poboljšanje operativne jasnoće u razgraničavanju prekršajne i krivične prirode djela nasilja u porodici kao i više odvratajućih sankcija za prekršajno djelo porodičnog nasilja;
- osigurati brzi i objektivni odgovor svih policijskih službenika u slučajevima porodičnog i drugih oblika nasilja nad ženama na osnovu potpunog poštovanja prava žena na život i fizički integritet;
- preduzeti praktične korake kao što su obuke u roku službe i mentorstva sa ciljem prevazilaženja ukorenjenih stavova, vjerovanja i prakse koje se suprotstavljaju sprovođenju zakonskih mjera kao odgovora nasilju u porodici;
- staviti na raspolaganje naređenja za zaštitu kao mjeru neposredne zaštite svim žrtvama porodičnog nasilja, bez obzira na optužujuću odluku tužilaštva ili pokretanje prekršajnog postupka;
- osigurati besplatnu pravnu pomoć za žrtve svih oblika nasilja nad ženama kao što je predviđeno Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći, a posebno proaktivnim mjerama kako bi se osiguralo informisanje žrtava o ovom pravu.

Pored toga, grupa GREVIO je utvrdila niz drugih oblasti u kojima su potrebna poboljšanja kako bi se potpuno uskladile sa obavezama predviđenim Konvencijom. Radi se, između ostalog, o potpunom eliminisanju diskriminacije sa kojom su suočene Romkinje i Egipćanke kada traže zaštitu od nasilja; o odgovarajućoj raspodjeli ljudskih i finansijskih resursa za politike, mjere i propise sa ciljem sprječavanja i suzbijanja nasilja nad ženama, jačanje mjera koje osiguravaju bezbjednost i potrebe djece žrtava i svjedoka porodičnog nasilja; o potpunoj primjeni disciplinskih mjera za okončanje nekažnjivosti službenika koji ne obavljaju svoje dužnosti i kraj prakse alternativnog rješavanja porodičnih sporova sa istorijom nasilja u porodici

kao i o uvođenju sveobuhvatne procjene rizika i efikasnom sprovođenju multidisciplinarnog pristupa u obezbjeđivanju zaštite i bezbjednosti svim žrtvama.